

GRENSPAAL VAN 1647 Taxandriamuseum

Al wie het stripverhaal van Suske en Wiske 'De Vonkende Vuurman' van Willy Vandersteen heeft gelezen, weet dat je in Turnhout niet zomaar ongestraft een grenspaal verzet. Stripauteurs Paul Geerts en Marc Verhaegen inspireerden zich voor dit streekverhaal op een vertelling van Leo Op de Beeck (1905-1972), onderwijzer en schrijver uit Oud-Turnhout. Volgens het verhaal verzette een man een grenspaal om zijn perceel te vergroten ten nadele van de buurman. De onfortuinlijke grenspaalverzetter werd eeuwig gestraft. Stropers en avondreizigers zagen immers vaak een schim op de heidevlakte die op zijn rug een *scheisteen* droeg en riep: "*Menne poal! Woar blaaij 'k mé menne poal!*"

En dat is nu net wat er in het najaar van 2017 gebeurde! Aan de dokterspraktijk van Luc Claes in de Hofdreef van Tielen werd in aanwezigheid van de Taxandriakring en de Heemkundige Kring Kasterlee-Lichtaart-Tielen een grenspaal uitgegraven.

Deze oude, ca. 80 cm hoge grenspaal van de grens Tielen / Turnhout van 1647 is in 1961 per toeval gevonden door dokter Luc Claes. In een net gegraven gracht op de splitsing van de oude Veedijk en de later aangelegde Bleukenlaan in Turnhout (toen één grote vlakte) vindt hij de arduinen paal, neemt deze met veel moeite op zijn Vespa mee en redt alzo de grenspaal van de ondergang. Een dikke tien jaar blijft de paal in de kelder van het ouderlijk huis liggen. Als Luc Claes in 1974 naar Tielen verhuist, plaatst hij deze in zijn tuin, vlakbij de dokterspraktijk.

De grenspaal tussen Tielenheide en Turnhout is een mooi symbool van een Turnhoutenaar die definitief naar Tielen verhuist... Dokter Claes beschouwt zich de volgende decennia niet als de eigenaar van de paal, maar eerder als een conservator. Nu is hij bereid om deze paal voorgoed veilig te stellen en aan de historische Kring Taxandria te schenken, op voorwaarde dat er een gepaste bestemming kan gevonden worden.

Voorlopig historisch onderzoek wijst uit dat deze grenspaal in 1647 (of iets later) wordt geplaatst in opdracht van Amalia Van Solms aan de grens met de Tielenheide. Op 8 januari en 27 december 1647 is een traktaat gesloten tussen Filips IV, koning van Spanje en Frederik Hendrik, prins van Oranje en echtgenoot van Amalia Van Solms. Hierin is bepaald dat Turnhout onder Spaanse soevereiniteit zou blijven, maar dat de Heerlijkheid of het Land van Turnhout in het bezit komt van het Huis Oranje-Nassau, meer specifiek Frederik Hendrik. Ook de heerlijkheden Montfoort en Zevenbergen en het Markiezaat van Bergen-Op-Zoom komen in handen van de Oranjes. Bovenstaande modaliteiten zijn later bevestigd bij de Vrede van Munster van 30 januari 1648. Prins Frederik Hendrik is intussen overleden zodat zijn weduwe, prinses-douairière Amalia Van Solms, Turnhout en het kasteel als een erfelijk leen van Spanje ontvangt. Het land van Turnhout bestaat in die tijd eveneens uit de omliggende dorpen Oud-Turnhout, Arendonk, Gierle, Lille, Wechelderzande, Vlimmeren, Beerse, Vosselaar, Ravels, Merksplas, Baarle-Hertog, Poppel en Weelde. Op 8 september 1649 vindt de plechtige Blijde Inkomst plaats van Amalia van Solms, samen met een uitgebreid gevolg. Omdat het kasteel in die tijd nog in onbewoonbare staat is, verblijft zij in het Huis metten Thoren, het huidige Taxandriamuseum.

Blijkbaar wil Amalia al snel haar privégrondgebied netjes afbakenen. Het feit dat de grenspaal de datum 1647 bevat, wil zeggen dat voor haar het verdrag van 27 december 1647 voorrang had op de bevestiging van 30 januari 1648. Ook het Turnhoutse stadsarchief geeft enkele geheime prijs: er is een concrete verwijzing naar de grenspaal met Tielen in een afschrift uit (vermoedelijk) het midden van de 18de eeuw. Uiteindelijk moet verder onderzoek uitwijzen of deze grenspaal zich werkelijk aan de huidige grens tussen Turnhout en Tielen bevond. Een aantal oude kaarten bevestigt wel dit vermoeden, maar we moeten zeker kunnen zijn.

Tekst: Bert Hendrickx

Foto: Bram Luyts

Archief & Musea Turnhout

Gegevens:

Op de grenspaal staat op de ene zijde THVRNHT en op de andere zijde 1647 met daaronder THIELEN. De eeuwenoude steen is best verweerd. Bovenaan zijn meerdere haarscheurtjes. Bovendien zijn er grotere diagonale scheuren in het midden van de paal.

Literatuur:

- SAT, A 103/1, *Grensscheidingen*, Palen, Aert en Vroenten, 16de-18de eeuw.
- Dit ongedateerde document is een afschrift uit (vermoedelijk) het midden van de 18de eeuw.
- Willy Vandersteen / Paul Geerts, *Suske en Wiske, De vonkende vuurman*, 1995.

Het object van de maand is een initiatief van Archief & Musea Turnhout. De objectfiche van dit of van een ander object kan steeds geraadpleegd worden op onze website (doorklikken naar Object van de Maand).

Archief & Musea Turnhout • Druivenstraat 18 • B-2300 Turnhout

Tel: +32 14 44 33 98 • www.archiefenmuseaturnhout.be

v.u.: Eric Vos, Boomstraat 6, B-2300 Turnhout, +32 14 44 33 11